

Даценко Л.М. Геологічні умови місцезнаходжень залишків вівіпарид в алювіальних відкладеннях верхнього кайнозою Причорномор'я і кореляція пізньокайнозойських континентальних відкладень//Л.М. Даценко// Розвиток географічної думки на півдні України: проблеми і пошуки: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої 50-річчю Мелітопольського відділу Українського географічного товариства, (27-28 вересня 2006 року). – Мелітополь: «Видавництво Мелітополь», 2006. - С.48-51.

LM Datsenko

GEOLOGICAL CONDITIONS OF LOCATION OF VIVIPARID RATES IN THE ALIVE PERFORMANCE OF THE UPPER CINNOZ OF THE BLACK SEA AND THE CORRELATION OF LONG-TERM CONVENTIONAL CONTAINERS

Annotation: On the basis of personal expeditionary research, the conditions of the location of viviparid residues in the alluvial deposits of the Upper Cenozoic in the valley of the Dnipro River and the Priazovye river are determined.

Key words: viparidy, alluvial deposits, Upper Cenozoic, Late Cenozoic deposits, Priazovye.

ГЕОЛОГІЧНІ УМОВИ МІСЦЕЗНАХОДЖЕНЬ ЗАЛИШКІВ ВІВІПАРИД В АЛЮВІАЛЬНИХ ВІДКЛАДЕННЯХ ВЕРХНЬОГО КАЙНОЗОЮ ПРИЧОРНОМОР'Я І КОРЕЛЯЦІЯ ПІЗНЬОКАЙНОЗОЙСЬКИХ КОНТИНЕНТАЛЬНИХ ВІДКЛАДЕНЬ

Л.М. Даценко

Мелітопольський державний педагогічний університет

Залишки прісноводних молюсків у відкладеннях пізнього кайнозою зустрічаються досить часто. Нами вивчені місцезнаходження залишків черепашок вівіпарид з міоценових (середньоміоценових, пізньоіоценових), пліоценових антропогенових відкладень південного заходу Східно-Європейської платформи. У даній роботі зупинимося тільки на короткій характеристиці місцезнаходжень в антропогенових відкладеннях долини р. Дніпро і Приазов'я.

Незважаючи на численність оголень алювію терас у долині Дніпро знахідки вівіпарид у край рідкі. Ми маємо матеріали по г. Півіха, з алювію V

тераси р. Псел у с.Гуньки і з алювія IV-V тераси сс.Мар'ївка, Олександрівка й Алексіївка (Нікопольський район, Дніпропетровська обл.). Що стосується вівіпарид з дислокованого алювію гори Пивиха, то вони вивчалися багатьма дослідниками й однозначно віднесені до лихвинського часу, тобто є відкладеннями IV тераси. Г.Н.Горецкий (1970) [1] зіставляє піски з вівіпаридами з верхньокривичською світою. Дійсно, над цими пісками залягають флювіогляціальні відкладення або морена дніпровського заледеніння, у підшві алювію в базальному шарі П.Ф.Гожик (1976) [2] виявив черепашки *Corbicula fluminalis Mull*, і зіставив їх з нижньокривичськими відкладеннями. Набагато складніше обстоїть справа з віком алювію V тераси р. Псел у с.Гуньки. По будівлі покриву М.Ф.Веклич (1969) [3] зіставив його з мартоношським похованим ґрунтом. За даними дрібних ссавців (Л.И. Рековец, 1994) [4], кісткові залишки яких були відібрані з гітії, вік останньої лихвинський. Як бачимо, явний хіатус між даними по фауні ссавців і палеопедологічними даними. Ми (Л.М. Даценко, 2002) [5] спеціально зупинялися на цьому питанні й аналізі вівіпарид з алювію тераси і вважаємо його корелянтним колкотовському (по р. Дністер). Однак знахідки вівіпарид приурочені до базального шару алювію, а не гітії або озерним мергелям.

Знахідки вівіпарид в Олександрівському і Алексіївському кар'єрах на Нікопольщині приурочені до алювію V тераси р.Дніпро, що підтверджується не тільки фауною моллюсків (*V.ex gr.tiraspolitanus*, *V.pseudoachatinoidea etc.*) і ссавців, але і будівлею покриву. Алювій перекривають суглинки, що відносяться по М.Ф. Векличу до тілігульського горизонту. Вище них залягає завадовський похований ґрунт. У с. Мар'ївка оголюється алювій IV тераси. Він перекритий дніпровськими суглинками і вміщує черепашки вівіпарид, звичайні для цієї тераси.

Приазов'я відіграє важливу роль при кореляції морських і континентальних відкладень, основою чому служить спільне перебування черепашок солонуватоводних і прісноводних моллюсків.

У Приазов'ї знахідки вівіпарид приурочені головним чином до терасових

комплексів Азовського моря й у меншій мірі до алювію молодих терас рр. Берда, Обитічна. Знахідки ці відомі давно і спочатку усі вони ідентифікувалися під одною назвою – палюдинові піски Приазов'я і корелювалися з давньоєвксинськими морськими. Згодом, з урахуванням знахідок ссавців і застосування палеопедологічного методу їх різнобічність вже сумнівів не викликала.

Найбільш даньою є знахідка *Viviparus sinzovi* у куяльницьких суглинках Чегерчинської мульди (глибина 160-200 м). В.Н.Семененко, що виявив й описав черепашки, указує про перекриття куяльницьких глин глинами з акчагильською фауною моллюсків. Власне в четвертинних, еоплейстоценових відкладеннях відомі *V. Subconcinus* з гурийських відкладень у низов'ях р. Салгир (А.М. Муліка, П.Ф. Гожик, 1971) [6].

Біля с. Маргаритівка оголюються піски з черепашками прісноводних моллюсків, серед яких маються *V. subconicus* Sinz *V.pseudoturritus* Bog., *V. elatior-pseudoturritus* Bog., - форми, звичайні в середньоапшеронських і гурийських відкладеннях. Субаеральна товща складнопобудована, розділяється похованими ґрунтами на ряд горизонтів. Згідно даних геологічної зйомки, нижній похований ґрунт відноситься до мартоношського, а між ним і пісками залягає могутня товща глин з гідроморфним ґрунтом у підлозі. Таким чином еоплейстоценовий вік алювію підтверджується і палеопедологічними даними.

Трохи молодше, судячи з будови покриву, алювій у с. Герасимівка (Міуський лиман). Тут він перекритий сульськими суглинками і містить черепашки *V. tiraspolitanus* Pavl., *V. kagarliticu*. Lung., *V. pseudoachatinoidea* Pavl., *V. subconcinus* Sine. Як по будові покриву, так і по фауні моллюсків алювій тераси у с. Герасимівка може бути скорельований з алювієм VI тераси р. Дніпро. Таке і стратиграфічне положення знахідок вивипарид і в с. Платово. По знахідках дрібних ссавців в алювії останнього він міститься в основі розрізу неоплейстоцена.

Ще молодше представляються розрізи у сс. Семибалка; Натал'їно. Там. Вважають цю обставину, а також склад прісноводних моллюсків, залишків

знахідки черепашок вівіпарид (*V. geticus*, *V. zickndrath* *V. cf. tiraspolitanus*) приурочені до основи піщаної товщі, перекритої суглинками і вище завадовськими похованими ґрунтами дрібних ссавців, ми зіставляємо піски, що вміщують черепашки вівіпарид з головною товщею колкотовського алювію.

Власне давньоевксинські відкладення (s. str.), найбільш молоді оголюються в розрізі с. Бессергеновка - розрізу, що послужає® основою виділення палюдинових пісків Приазов'я. Якщо взяти до уваги будівлю покриву над алювіально-морськими осадками, то вік прісноводної фауни можна визначити як лихвинський, що відповідає ранньої стадії давньоевксинської трансгресії. У пісках і піщанистих алевритах тут виявлені *V. acthiops* Parr., *V. rossmaessleri* Bourg, *V. sphaeridiscus zickedrathi* Pavl.

В алювії I - II терас pp. Берди, Обіточної, Кальміуса присутні черепашки сучасних видів: *V. Viviparous* L., *Contectiana contecta* L.

При розчленуванні пізньокайнозойських континентальних відкладень, через їхню фаціальну розмаїтість, переривчастості вертикального поширення і неповноти палеонтологічного літопису використовують, як правило, не зональний принцип, а виділення фауністичних комплексів, що відбивають просторову еволюцію не однієї, а декількох груп тварин. Але самостійність і відособленість комплексу може бути не зволюційно обумовленою, а різкими змінами клімату, середовища існування й інвазіями.

У зв'язку з тим, що вівіпариди швидко еволюціонували, виходячи з вищевикладеного матеріалу, ми з упевненістю затверджуємо, що молюски надродина *Viviparoidea* можуть з успіхом використовуватися для стратиграфічного розчленування і кореляції алювіальних, озерних, дельтових і лимано-морських відкладень.

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Горецкий Г.И. Аллювиальная летопись великого Пра-Днепра. – М.: Наука, 1970. – 491 с.
2. Гожик П.Ф., Лаврушин Ю.А., Чугунный ЮТ. Гляциодислокации г.Пивиха. – Киев: Наук, думка, 1976. – 50 с.

3. Веклич М.Ф. Стратиграфия лёссовой формации Украины и соседних стран. – Киев: Наук, думка, 1969. – 238 с.
4. Рековец Л.И. Мелкие млекопитающие антропогена юга Восточной Европы. – Киев: Наук, думка, 1994. – 370 с.
5. Даценко Л.М. До питання про вік алювію гуньківської тераси //Геологічний журнал. – 2002. – № 3. – С. 112- 115.
6. Муліка А.М., Гожик П.Ф. До знахідки решток прісноводних молюсків в пліоценових відкладах пониззя Салгіру // Доп. АН УРСР: Сер. Б: геол., геофіз., хімія, біол. – 1971. –№ 12. – С. 1068-1069.